

Aanwezig namens Voortouwnemer: [redacted] (Prolander)
Aanwezig namens Terreinbeheerder: [redacted] (SSB), [redacted] (SBB), [redacted] (SSB, hoofdkantoor), [redacted] (SBB), [redacted] (SBB).
Overige aanwezigen: -
Datum bezoek: 16-07-2018

Doel

- Doel van het veldbezoek aan het N2000-gebied Bargerveen was om eventuele veranderingen in de habitattypen te registreren; dit om bij niet in het beheerplan voorziene ontwikkelingen tijdig te kunnen oordelen of bijsturing nodig is. Tijdens het veldbezoek is alleen naar visueel waarneembare aspecten gekeken, met name naar de toestand van de vegetatie en naar indicaties voor verdroging, verzuring, en vermessing. Het PAS-veldbezoek is een aanvulling op de overige monitoringsystematiek. Het N-2000 gebied is, naast de habitattypen, aangewezen voor de volgende stikstofgevoelige VR soorten: geoorde fuut, blauwe kiekendief, watersnip, velduil, nachtzwaluw, roodborsttapuit, paapje en grauwe klauwier (broedvogels). Er zijn geen HR-doelsoorten aangewezen voor het Bargerveen.
- De bij het PAS-veldbezoek 2018 bezochte locaties zijn aangegeven in de bijlage. Bij het veldbezoek van 2018 lag het accent op de nog uit te voeren en reeds uitgevoerde PAS-beheermaatregelen. Daarbij is het gebied van het noorden (Meerstalblok) via het midden (Amsterdamse veld) naar het zuiden (Schoonebeekveld) doorkruist.

Voorbereiding

- Analyse potentiële knelpunten op grond van het beheerplan/gebiedsanalyse, dit in samenspraak met de bij de PAS/N2000 betrokken ecologen van Prolander. Interne voorbespreking veldbezoek door medewerkers SBB.

Opmerkingen

- Het reguliere beheer bestaat binnen het Bargerveen vooral uit begrazing; daarbij worden zowel koeien als schapen ingezet. Het beheer met schapen varieert: het betreft onder meer begrazing binnen een raster (drukbegrazing) en begrazing met een gescheperde kudde (beide in combinatie met een potstal). Het verwijderen van de opslag wordt altijd met begrazing gecombineerd. Incidenteel wordt geplagd, de vegetatie op de heischrale (bovenveen) graslanden wordt gemaaid. Het afgelopen jaar is in het zuidwestelijke deel van het gebied de nieuwe schaapskooi in gebruik genomen.
- Voor het hoogveenherstel is de hydrologie van centrale betekenis. De hydrologische situatie is het afgelopen decennium sterk verbeterd onder andere door aanleg van kaden, het stoppen van de oppervlakkige afwatering (dempen van sloten en wijken) en compartimentering. De werkzaamheden rond "buffer noord" en bij Weiteveen zijn vrijwel afgerond. Volgens de beheerder is dit een zeer positieve ontwikkeling. Ten tijde van het veldbezoek was ook de nieuwe kade met fietspad aan de westzijde van de Meerstalblok vrijwel gereed (zie foto). Deze kade maakt in het noordelijk deel van het gebied een verdere verfijning van het waterbeheer mogelijk. In dit deel van het Bargerveen is de hydrologie inmiddels vrijwel op orde. Men kan hier nu al het eigen water vasthouden. De ontwikkeling in buffer zuid en west vraagt nog wel tijd. Hier moet een deel van de grond nog verworven worden. Voor het op orde brengen van de hydrologie in het Amsterdamse veld volstaan eerdergenoemde maatregelen niet. Hiervoor zijn ook maatregelen aan de Duitse kant van de grens noodzakelijk.
- Voor de binnen het N2000-gebied aanwezige habitattypen, vooral actief en herstellend hoogveen, ligt de belasting met stikstof ver boven de KDW.

Figuur 1 Ten tijde van het veldbezoek was ook de nieuwe kade met fietspad aan de westzijde van de Meerstalblok vrijwel gereed.

Bevindingen

Op basis van het veldbezoek 2018 en de informatie van de beheerder zijn er het afgelopen jaar binnen het Bargerveen geen opvallende veranderingen in de vegetatie opgetreden. Voor zover er sprake is van ontwikkelingen zijn deze vooral positief. Uit een recent uitgevoerde kartering (onder andere D. Bal) bleek al dat het oppervlak levend hoogveen in het Bargerveen zich langzaam uitbreidt (zie eerdere PAS-veldverslagen). Op basis van eigen inventarisatiegegevens van SBB blijkt het hoogveen zich op meer plekken in het Meerstalblok te herstellen. Vooral wrattig veenmos (*S.pappilosum*) neemt toe, maar ook hoogveenveenmos (*S. magelanicum*) heeft zich op veel plekken uitgebreid. Het gaat vaak om ontwikkelingen die net te kleinschalig zijn om bij een kartering apart in te tekenen. De uitbreiding van het actief hoogveen en bultenvormende gemeenschappen vindt vooral daar plaats waar nog witveen aanwezig is en de hydrologie op orde is (situatie deel Meerstalblok). Waar alleen nog zwartveen aanwezig is (situatie in het Amsterdamse veld) verloopt de ontwikkeling naar bultenvormende gemeenschappen veel moeilijker. De ontwikkeling vanuit open water komt hier erg slecht op gang. Tijdens het veldbezoek waren de verschillen in de veenmosontwikkeling in de verschillende deelgebieden goed waarneembaar. In het Meerstalblok was de veenmosvegetatie, zelfs onder de zeer droge omstandigheden van 2018, slechts zeer oppervlakkig uitgedroogd, met nog veel natte plekken in laagtes. Ook de ontwikkeling van de bovenveengraslanden, met onder andere welriekende nachtorchis, komt volgens de beheerder overeen met de verwachting. Het beheer op het Schoonebeker-veld is op dit moment nog sterk gericht op bovenveengraslanden (vooral maaien). Men houdt de kwaliteit van de bovenveengraslanden nog redelijk op peil. Om verzuring tegen te gaan wordt overwogen de percelen weer licht te bemesten. Op termijn moet het water ook in het Schoonebekerveld omhoog en zullen de bovenveengraslanden verdwijnen (zie beheerplan). In toekomst zal dan de veen(mos)ontwikkeling centraal staan.

Figuur 2. De mate van vergrassing en opslag in het Bargerveen hangt sterk samen met de hydrologie. Waar de hydrologie op orde is, zoals hier in de het Meerstalblok, volstaat vaak het regulier beheer.

Het hoogveenherstel en bestrijding van de negatieve effecten van de stikstofdepositie vraagt om extra beheerinspanning. Ook tijdens het veldbezoek 2018 kon worden vastgesteld dat de bestrijding van opslag en vergrassing binnen het Bargerveen een grote inspanning vraagt. De mate van vergrassing en opslag in het Bargerveen hangen sterk samen met de hydrologie. Vooral in drogere situaties, zoals in het Amsterdamse veld, neemt de berkenopslag (en mogelijk ook pijpenstrootje) toe. De bedreiging van hoogveenontwikkeling door boomopslag en vergrassing wordt ook in het beheerplan aangegeven. De beheerder geeft in deze aan dat maatwerk bijzonder belangrijk is. Maatregelen moeten volgens beheerder flexibel ingezet kunnen worden. De beheerder pleit daarom voor grote "zoekgebieden" voor de PAS-beheermaatregelen (in het beheerplan/ de PAS GA), met veel keuzevrijheid voor beheerder. Door de grote zoekgebieden kan de beheerder in het Bargerveen adequaat op de situatie in het veld reageren. Het reguliere beheer bestaat binnen het Bargerveen vooral uit begrazing; daarbij worden zowel koeien als schapen ingezet. In 2018 is begonnen met het uitvoeren van de PAS-maatregelen, vooral extra maaien. Daarnaast is in 2018 extra opslag verwijderd. Vaak gaat het hier om maatwerk, daarbij wordt specifiek rekening gehouden met de eisen van de aangewezen VR-soorten zoals de grauwe klauwier

Figuur 3. Opslag verwijderen gebeurt vaak kleinschalig. Daarbij wordt (veel) rekening gehouden met fauna zoals hier met de eisen van de Grauwe klauwier

In eerdere veldverslagen werd aandacht besteed aan de aanwezigheid van enkele invasieve exoten. In 2017 werd in het Bargerveen een beperkt aantal exemplaren van de trosbosbes gevonden. De soort vormt nog geen probleem,

maar snel ingrijpen lijkt hier gewenst gezien de uitbreiding in andere N2000 gebieden (bijvoorbeeld het Fochtelöerveen). De beheerder heeft in deze nog geen actie ondernomen. De watercrassula, ook een invasieve soort, was tijdens vorig veldbezoek plaatselijk massaal in de randzone aanwezig (direct buiten het N2000 gebied). De soort duikt vaak op in dit soort situaties (van der Loop, 2017). De soort heeft zich het afgelopen jaar echter niet uitgebreid en er zijn geen aanwijzingen dat zij zich binnen de grenzen van het N2000 gebied vestigt. Tijdens het veldbezoek 2018 geeft beheerder aan dat in de randzone ook de Japanse duizendknoop een probleemsoort vormt. In hoeverre de veenmosgrauwkop een bedreiging voor het veen vormt (zie veldverslag 2016) is niet duidelijk. Evenals in 2017 waren in 2018 de kenmerkende vlekken van de veenmosgrauwkop moeilijk te onderscheiden door de oppervlakkige uitdroging van het veen.

Tijdens het veldbezoek 2018 is slechts beperkt aandacht besteed aan de ontwikkeling van de fauna. Er zijn in ieder geval een aantal positieve ontwikkelingen. Het paapje was (evenals in 2017) met zeker 3 paartjes aanwezig, mogelijk is de soort in het verleden over het hoofd gezien. De grauwe klauwier was in 2018 met ongeveer 50 paar aanwezig en had op grond van reproductiecijfers een goed jaar. Vermeldenswaard is zeker ook dat de hoogveenglanslibel zich in het Bargerveen gevestigd lijkt te hebben. In 2017 werd deze karakteristieke en zeldzame hoogveensoort voor het eerst in Drenthe waargenomen en ook in 2018 was de soort weer aanwezig.

Conclusies

- Op basis van het veldbezoek 2018 en de informatie van de beheerder zijn er het afgelopen jaar geen opvallende veranderingen in de vegetatie opgetreden. Volgens beheerder blijkt uit een recent uitgevoerde kartering en eigen gegevens dat het oppervlak levend hoogveen in het Bargerveen zich uitbreidt.
- De hydrologische situatie is het afgelopen decennium sterk verbeterd onder andere door aanleg van kaden, het stoppen van de oppervlakkige afwatering (dempen van sloten en wijken) en compartimentering. De werkzaamheden rond "buffer noord" en bij Weiteveen zijn vrijwel afgerond. Dit is volgens beheerder een zeer positieve ontwikkeling. De mate van vergrassing en opslag in het Bargerveen hangt sterk samen met de hydrologie. Vooral in drogere situaties, zoals in het Amsterdamse veld, neemt de berkenopslag (en mogelijk ook pijpenstrootje) toe.
- In 2018 is een deel van beheer via PAS-maatregelen ingevuld, met name gaat het dan om maaien. PAS-maatregelen moeten volgens beheerder flexibel ingezet kunnen worden. Beheerder pleit daarom voor grote "zoekgebieden" met veel keuzevrijheid voor beheerder. Door de grote zoekgebieden kan de beheerder in het Bargerveen adequaat op de situatie in het veld reageren.
- Ook in de N2000-gebieden duiken invasieve exoten op. Bestrijding van de nog slechts in beperkte aantallen aanwezige trosbosbes vraagt aandacht.

Volgend PAS-veldbezoek: Uitvoering PAS maatregelen. Aanpassing begrenzing. Nieuwe HT kaart, veenmosgrauwkop, trosbosbes, watercrassula. Ontwikkeling aantal typische soorten.

Dit verslag is vastgesteld door:

Handtekening

Namens:

Mr. L.A. Hummelen
hoofd Staatsbosbeheer Drenthe

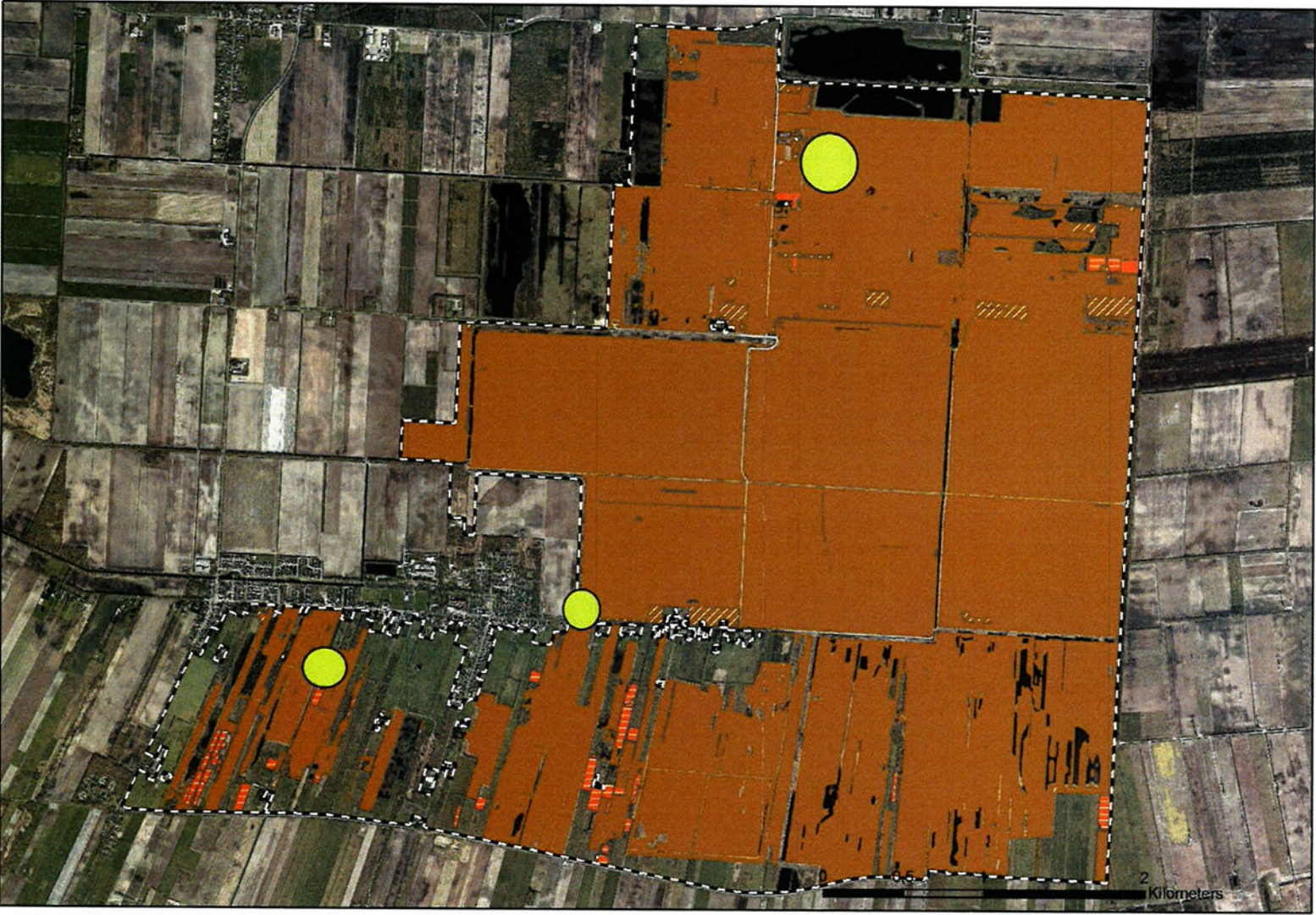
5-11-2018.....

(datum)

Provincie Drenthe
6-11-2018.....

(datum)

Bijlage: figuur 1, de habitattypenkaart met de bezochte locaties in het Bargerveen (groene stip)

NATURA 2000-GEBIED: 33. BARGERVEEN (STAATSBOSBEHEER)

VERSLAG VELDBEZOEK DD. 09-07-2019

Aanwezig namens Voortouwnemer: [redacted] (Prolander), [redacted] (Prolander)
Aanwezig namens Terreinbeheerder: [redacted] (SSB), [redacted] (SBB), [redacted] (SBB).
Overige aanwezigen: -
Datum bezoek: 09-07-2019

Doel

- N.B. Ondanks de uitspraak van de Raad van State, heeft provincie Prolander verzocht de PAS-veldbezoeken uit te voeren. Deze veldbezoeken worden daarbij als monitoringsmoment gezien. Het doel van deze veldbezoeken blijft daarmee in essentie ongewijzigd.
- Doel van het veldbezoek aan het Natura2000-gebied Bargerveen was om eventuele veranderingen in de habitattypen te registreren; dit om bij niet in het beheerplan voorziene ontwikkelingen tijdig te kunnen oordelen of bijsturing nodig is. Tijdens het veldbezoek is alleen naar visueel waarneembare aspecten gekeken, met name naar de toestand van de vegetatie en naar indicaties voor verdroging, verzuring, en vermeting. Het PAS-veldbezoek is een aanvulling op de overige monitoringsystematiek. Het N2000 gebied is, naast de habitattypen, aangewezen voor de volgende stikstofgevoelige Vogelrichtlijn-soorten: geoorde fuut, blauwe kiekendief, watersnip, velduil, nachtzwaluw, roodborsttapuit, paapje en grauwe klauwier (broedvogels). Er zijn geen HR-doelsoorten aangewezen voor het Bargerveen.
- De bij het PAS-veldbezoek 2019 bezochte locaties zijn aangegeven in Bijlage 1: Habitattypenkaart Bargerveen met de bezochte locaties. Bij het veldbezoek van 2019 is het gehele gebied rondom bezocht per auto, met extra aandacht voor de PAS-beheermaatregelen 2018-2021.

Vorbereiding

- Analyse potentiële knelpunten op grond van het beheerplan/gebiedsanalyse, dit in samenspraak met de bij de PAS/N2000 betrokken ecologen van Prolander. Interne voorbespreking veldbezoek door medewerkers SBB.

Opmerkingen

- Het beheer bestaat binnen het Bargerveen vooral uit begrazing; daarbij worden zowel runderen (± 100 stuks) als schapen (± 1000 stuks) ingezet. Het beheer met schapen varieert: het betreft onder meer begrazing binnen een raster (drukgrazing) en begrazing met een gescheperde kudde (beide in combinatie met een potstal). Het verwijderen van de opslag wordt altijd met begrazing gecombineerd. Incidenteel wordt geplagd, de vegetatie op de heischrale (bovenveen) graslanden wordt gemaaid.
- het Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden (MAN) van Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) blijkt dat de jaargemiddelde ammoniakconcentraties van 2018 in het Bargerveen is gestegen ten opzichte van het voorgaande jaren, zie ook tabel 1.

Tabel 1 Jaargemiddelde ammoniakconcentraties in het Bargerveen ($\mu\text{g}/\text{m}^3$) van 2008 t/m 2018 (bron: <https://man.rivm.nl/gebied/bargerveen>)

Jaargemiddelde ammoniakconcentraties Bargerveen [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]

Meetlocatie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. Amsterdamseveld noord				4.4	4.3	4.0	5.4	4.9	4.8	6.4	4.4	6.0	5.7	7.0
2. Amsterdamseveld zuid				4.3	5.3	4.4	5.8	5.0	4.7	5.7	4.1	5.7	5.7	7.0
3. Schoonebeekerveld				4.1	4.6	4.6	5.9	5.7	4.7	5.4	4.1	5.8	5.7	7.2
4. Amsterdamseveld oost											4.3	5.7	5.3	7.0
Gebiedsgemiddelde				4.3	4.7	4.3	5.7	5.2	4.7	5.8	4.2	5.8	5.6	7.1

Bevindingen

Op basis van het veldbezoek 2019 en de informatie van de beheerder hebben zich binnen het bezit van Staatsbosbeheer het afgelopen jaar geen opvallende wijzigingen in de aanwezige habitattypen voorgedaan. Wel geeft de beheerder aan dat de habitattypen in kwaliteit onder druk staan, mede door de droge zomers van 2018 en 2019.

De redenen hiervoor worden in dit verslag beschreven. De beheerder geeft aan dat de droogte van 2018 veel delen van het hoogveen (H7110A Actieve hoogvenen en H7120 Herstellend hoogveen) voor lange tijd heeft doen droogvallen. Zie ook figuur 1 hieronder.

Figuur 1 Grote delen van het hoogveen zijn drooggevallen door de droge zomers van 2018 en 2019. Hier een foto van H7120 Herstellend hoogveen

In combinatie met droge periodes in 2019 ziet de beheerder dat het hoogveen zich nog niet geheel heeft kunnen herstellen. Er is nog wel ontwikkeling van waterveenmos en vensikkelmos gezien, maar deze soorten hebben baat bij regelmatige inundatie. Het waterpeil zou in het N2000-gebied op 17,40 + NAP moeten staan en is op de dag van het veldbezoek afgelezen op 16,85 + NAP. Ook het landbouwpeil blijkt aanzienlijk lager dan gewenst; 16,45 m + NAP in plaats van 16,60 m +NAP. De beheerder heeft het nog niet eerder zo droog gezien en geeft dit als zorgpunt aan.

Het Bargerveen is grotendeels gericht op hoogveenontwikkeling (H7110A Actieve hoogvenen en H7120 Herstellend hoogveen). Daarvoor wordt met name ingezet op de optimalisatie van de hydrologie. Hiervoor zijn onder andere kades aangelegd, zijn en worden bufferzones aangelegd, wordt de oppervlakkige afwatering gestopt (demping van sloten en wijken) en compartimentering toegepast. In het najaar van 2019 wordt de bestaande kade aan de oostzijde vernieuwd, tweede fase. Daarmee verschuift de kade iets naar het oosten en wordt het bestaande fietspad verbreedt. Hiervoor is recentelijk berkenopslag weggehaald. Het geheel blijft binnen N2000-grenzen. Aan de oostzijde van de kade, binnen Duitse grenzen, wordt op enkele percelen polycultuur bedreven. Deze op duurzaamheid gerichte wijze van agrarische teelt is natuurvriendelijker dan de reguliere landbouw. Daar is de beheerder dan ook positief over.

Aan de westzijde van de kade (binnen N2000-grenzen) wordt het gebied begraaasd door runderen. Voor het aanleggen van een nieuwe kade wordt het veen afgegraven tot er nog 30cm overblijft. Hier wordt leemlaag op aangebracht en afgewerkt met zand en daaroverheen toplaag van veen. Dit alles om het water binnen het gebied vast te houden.

Onder andere in de zuidwesthoek van het gebied worden tussen 2019 en 2021 PAS-beheermaatregelen uitgevoerd. Daarbij gaat het om drukbegrazing en plagwerkzaamheden, met name ten behoeve van habitattypen H7120 Herstellend hoogveen. Ook zullen enkele sloten worden gedempt waardoor het water over het maaiveld wordt afgevoerd wat het herstellend hoogveen ten goede komt. Bij al het beheer wordt rekening gehouden met het dorp Weiteveen; deze wordt als het ware 'uitgepolderd'.

De beheerder hoopt met het aanleggen van een aantrekkelijk breed fietspad over de kades het gebiedsgebruik door recreanten te kunnen stroomlijnen. Het gebied wordt jaarlijks bezocht door ongeveer 60.000 mensen. Door

met name de fietsende recreant ruimte te geven aan de randen van het gebied, hoopt de beheerder het hoogveen in de kern meer rust te kunnen geven voor ontwikkeling. In tegenstelling tot fietsers, hebben wandelaars ook de mogelijkheid om via zandpaden het gebied in te gaan. Echter lopen wandelaars vaak ook over 'oudereveenkaden, wat niet de bedoeling is. Deze kaden moeten opgenomen worden in de hoogveenontwikkeling. Continue vertrapping vermoedelijk dit doel volgens de beheerder. Met de maatregelen voor hydrologisch herstel zal het gebied, inclusief de veenkaden, natter worden. Deze vernatting maakt lopen over deze paden minder aantrekkelijk en hierdoor krijgt het veenmos kans om over de veenkaden te groeien.

Naast het hoogveen, geeft het gebied voor een kleiner oppervlak kansen voor de ontwikkeling van H6230 Heischrale graslanden. In het aangewezen zoekgebied voor H6230 in de zuidoosthoek van het gebied wordt de laatste jaren volledig ingezet op verschraling. Dit wordt bevestigd door de aanwezigheid van struikheide, dopheide en gagel. Echter zijn er ook her en der braamstruiken aanwezig. Deze verstoringindicator laat zien dat de bodem verdere verschraling vraagt. Deze onbalans zou mogelijk deels aan de stikstofdepositie te wijden kunnen zijn. Het beheer is enerzijds gericht op structuurbehoud en anderzijds op het tegengaan van successie naar bos. Dit doet de beheerder middels gefaseerd maaien en afvoeren. Hierbij wordt telkens op een andere plek in het perceel ongeveer 20% van het gras laten staan. Hiermee wordt de biodiversiteit bevorderd; rupsen en vlinders hebben baat bij de hoge vegetatie en nimfen van ~~libellen~~ sprinkhanen bij de kort gehouden vegetatie.

Deze hoek is nu 30 jaar bij Staatsbosbeheer in beheer, voor die tijd is er intensieve landbouw op bedreven. De wijze van beheer lijkt het perceel goed te doen. Aanvullend beheer met bekalken en/of het toebrengen van steenmeel zou de ontwikkeling naar H6230 kunnen doen versnellen. Het perceel ten westen van het aangewezen zoekgebied voor H6230 wordt tevens als potentieel heischraal grasland gezien. Er zijn al soorten te zien als tormentil en schraal ogentroost. Het beheer op dit perceel is gelijk als hiervoor genoemd. Wel wordt dit perceel aan het westzijde omsloten met een singel van lage bomen (wilgen, berken en Amerikaanse vogelkers). Deze singel houdt de beheerder in stand ten behoeve van het leefgebied voor de Vogelrichtlijn (VR)-soort grauwe klauwier. Hiervoor moet de singel niet uitgroeien tot bomen, waardoor vroegtijdig afzetten noodzakelijk is. Dit jaar zijn er 8 paartjes grauwe klauwier geteld in alleen al dit stukje van het Bargerveen. 2019 was een zeer goed klauwieren jaar met een totaal van 65 paar en een broedsucces van ongeveer 90%.

Figuur 2 Een beeld van de zuidoosthoek van het gebied met H6230 Heischrale graslanden omzoomd met een singel van lage bomen en struiken wat bijdraagt aan het leefgebied van VR-soort grauwe klauwier.

Omdat het N2000-gebied met name is gericht op hoogveenontwikkeling (H7110A Actieve hoogvenen en H7120 Herstellend hoogveen), leidt dit tot een vrij open gebied. Het leefgebied van grauwe klauwier vraagt om structuurafwisseling met her en der struiken en bosschages als broed-, schuil- en foerageerplekken. Hierom ziet de beheerder het als noodzaak om actief beheer gericht op de VR-soort uit te voeren. Dit doet de beheerder door op meerdere plekken, vooral aan de rand van het N2000-gebied, in te zetten op lage singels. Hiervoor wordt in samenwer-

king met vrijwilligers en Stichting Bargerveen bestaande opslag uitgedund en lage struik- en bosvegetatie aangeplant. Ook VR-soorten roodborsttapuit en velduil profiteren hiervan. Zonder dit actieve beheerder verwacht de beheerder dat het een grote kans is dat de soorten het VR-gebied verlaten.

Het deelproject Buffer Zuid gaat na 2020 in uitvoering. Hierbij wordt de huidige asfaltweg, welke gelijkloopt met de N2000-grens, 500 meter naar het zuiden verlegd. Hierdoor wordt een buffer buiten de N2000-grens gecreëerd. De positie van de kade en de weg wordt in goed overleg met de omgeving besloten. Staatsbosbeheer geeft aan dat er momenteel volle energie wordt besteed aan het opstellen van een juiste inrichting voor de buffer, waarvoor voldoende draagvlak is van de omgeving. Het deelproject is ten bate van optimalisatie van het hydrologische systeem binnen de N2000-grenzen. Daarnaast heeft de beheerder inklinking van de buitenranden door droogte opgemerkt. Een vernieuwing van de kade zal het water optimaler doen vasthouden.

Aan de westzijde van het N2000-gebied heeft Staatsbosbeheer een wens voor grondverwerving ten behoeve van een buffer. Wanneer deze percelen voor de natuur ter beschikking komen, hoopt Staatsbosbeheer de inlaat van water wat van de landbouw komt te beperken of idealiter te voorkomen. Daarnaast staat de beheerder ook open voor het realiseren van een CO2-bos in een dergelijke buffer.

Buiten N2000-grenzen, aan de noordwestzijde van het gebied ligt een buffergebied waar watercrassula voorkomt.

Figuur 3 Invasieve exoot watercrassula domineert buiten Natura2000-grenzen in de noordwestzijde van het Bargerveen, hier met boswachter [REDACTED]

Deze waterminnende, invasieve soort blijkt veelvuldig aanwezig, ondanks de droogte. Omdat de afwatering - niet in contact staat met het N2000-gebied, is er nog geen tot weinig gevaar voor uitbreiding van watercrassula binnen N2000-grenzen. Echter, kan intrede van de invasieve exoot niet uitgesloten worden door vliegbewegingen van watervogels tussen de buffers en het interne watersysteem van het gebied. Deze kans wordt groter het hydrologisch systeem verder wordt verbeterd, waarbij de afwatering direct wordt verbonden met het systeem binnen de N2000-grenzen. Vooralsnog is daar geen sprake van. Beheerder is niet actief bezig met de bestrijding van de soort, omdat op dit moment geen maatregelen bekend zijn die effectief zijn tegen deze invasieve soort en omdat de verspreiding zeer waarschijnlijk ook door watervogels gaat gebeuren, (wat nu ook bevestigd is met nieuwe uitbraak

in hoog waterbekken). Het waterpeil opzetten of beschaduwen zou overwogen kunnen worden. De beheerder probeert door beschaduwning als voorbeeld de uitbreiding van de wilgenopslag toe te staan aan de randen van het wateroppervlak de verdere uitbreiding van watercrassula tegen te gaan. Het opzetten van het waterpeil heeft de beheerder niet in de hand.

Conclusies

- Op basis van het veldbezoek 2019 en de informatie van de beheerder zijn er het afgelopen jaar geen opvallende veranderingen in de vegetatie opgetreden. De beheerder ziet wel een tijdelijke stagnatie in de hoogveenontwikkeling door de droogte van 2018. Optimalisatie van de hydrologische situatie is daarom van extra groot belang. Deze wordt verder verbeterd door de aanleg van kaden, het stoppen van de oppervlakkige afwatering (dempen van sloten en wijken) en compartimentering.
- Extra maatregelen als aanbrengen van kalk of steenmeel om de mineralen huishouding op orde te houden verdient meer aandacht.
- In 2019 wordt een groot deel van beheer via PAS-maatregelen uitgevoerd. Hierbij gaat het om drukbegrazing, extra begrazing, plaggen, opslag verwijderen en singelbeheer.
- Beheer naar de openheid van habitatype H7110A Actieve hoogvenen en H7120 Herstellend hoogveen komt het leefgebied van VR-soorten als grauwe klauwier niet ten goede. De beheerder zet daarom in op actief beheer voor deze soorten, gericht op lage singels.
- Net buiten de N2000-grens is de invasieve soort watercrassula aanwezig. Hoewel er nu nog geen effectieve maatregel beschikbaar zijn, vraagt bestrijding wel degelijk de aandacht om te voorkomen dat de soort zich binnen N2000-grenzen uitbreidt.

Volgend PAS-veldbezoek: Uitvoering PAS-maatregelen. Aanpassing begrenzing. Nieuwe habitatypenkaart, veenmosgrauwkop, trosbosbes, watercrassula. Ontwikkeling aantal typische soorten.

Dit verslag is vastgesteld door:

mr. L.A. Huismolen

Handtekening

Namens:

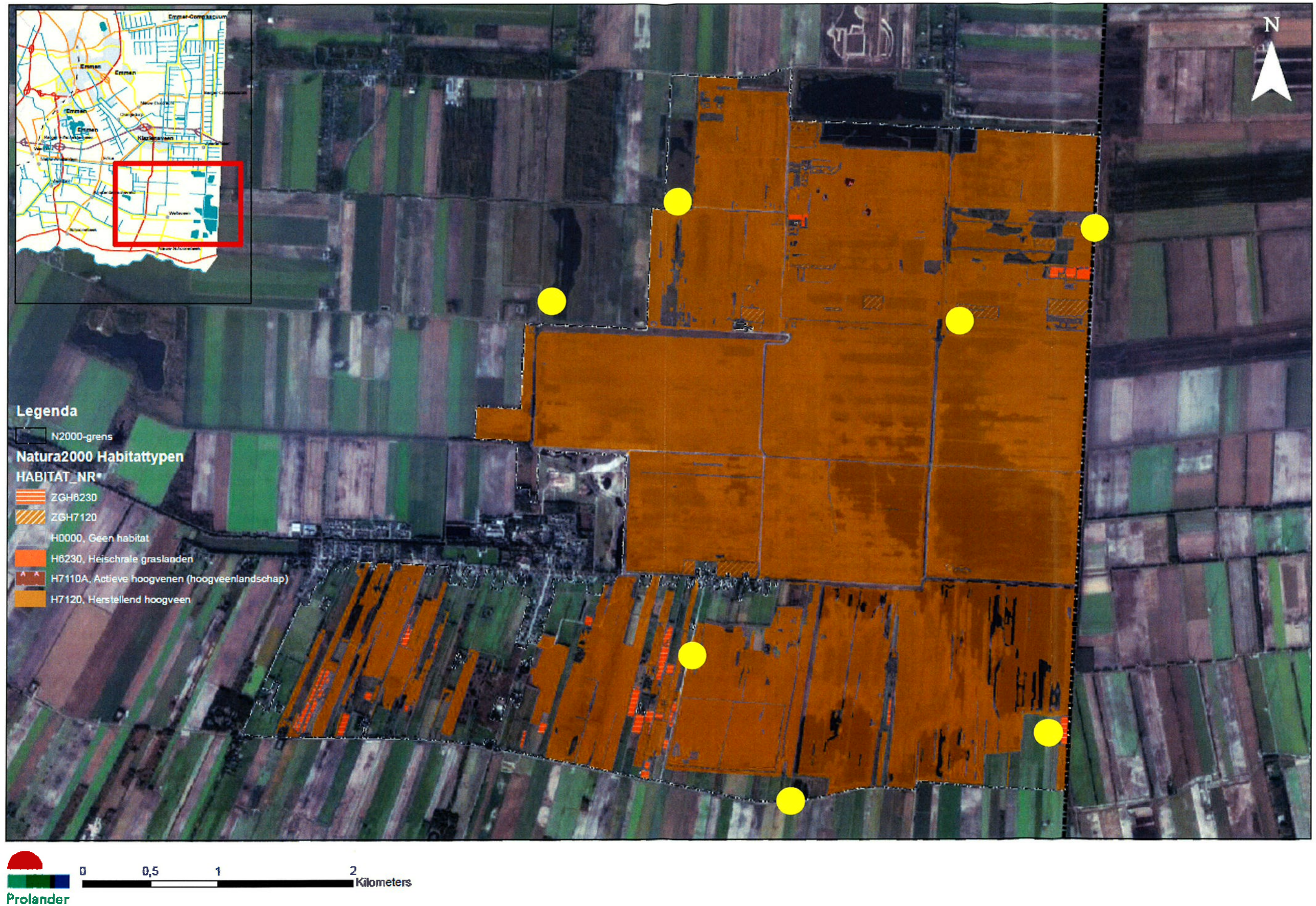
Staatsbosbeheer Drenthe

Prolander

30 oktober 2019

(datum)

Bijlage 1: Habitattypenkaart Bargerveen met de bezochte locaties

NATURA 2000-GEBIED: 33. BARGERVEEN (STAATSBOSBEHEER)

VERSLAG VELDBEZOEK DD: 17 JUNI 2020

STATUS: DEFINITIEF

Aanwezig namens voortouwnemer: [redacted] en [redacted] (Prolander, verslag)
Aanwezig namens terreinbeheerder: [redacted] en [redacted] (Staatsbosbeheer)
Overige aanwezigen: -
Datum bezoek: 17 juni 2020
Provinciale co-lezer: [redacted]

Doel

- In het kader van de monitoring van de Natura 2000-gebieden en het treffen van maatregelen omtrent de te hoge stikstofdepositie worden jaarlijks veldbezoeken uitgevoerd. Dit veldbezoek draagt daarmee bij om aan te kunnen tonen of de instandhoudingsdoelen worden gehaald en om onvoorziene ontwikkelingen tijdig te signaleren. Eventuele veranderingen in het habitattypen worden hierin geregistreerd en beoordeeld of bijsturing nodig is. Tijdens het veldbezoek is alleen naar visueel waarneembare aspecten gekeken, met name naar de toestand van de vegetatie en naar indicaties voor verdroging, verzuring en vermesting. Het veldbezoek is een aanvulling op de overige monitoringsystematiek.
- Bij het veldbezoek 2020 in het Bargerveen is stil gestaan bij de ontwikkeling en staat van aanwezige habitattypen H6230 Heischrale graslanden, H7110A Actieve hoogvenen en H7120 Herstellend hoogveen. Ook is gesproken over (externe) factoren die daar invloed op (kunnen) hebben. Het N2000 gebied is, naast de habitattypen, aangewezen voor de volgende stikstofgevoelige Vogelrichtlijn-soorten: geoorde fuut, blauwe kiekendief, watersnip, velduil, nachtzwaluw, paapje, roodborsttapuit en grauwe klauwier (broedvogels). Er zijn geen HR-doelsoorten aangewezen voor het Bargerveen.
- Ter voorbereiding op het veldbezoek hebben voortouwnemer en terreinbeheerder aandachtspunten gekozen en gezamenlijk besproken. Deze zijn verwerkt in het verslag.

Bijlage

- In de bijlage (1) is in een kaart aangegeven welke locaties zijn bezocht tijdens het veldbezoek.

Bevindingen

Op basis van het veldbezoek 2020 en de informatie van de beheerder hebben zich in het Bargerveen het afgelopen jaar geen opvallende wijzigingen voorgedaan. Wel geeft de beheerder aan dat de habitattypen in kwaliteit onder druk staan, mede door de droge zomers van 2018 en 2019 en het wederom droge voorjaar van 2020. De oorzaken en gevolgen hiervan zullen in dit verslag duidelijk worden.

De aanhoudende stikstofdepositie die in het gebied neerdaalt baart de beheerder zorgen. Uit het Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden (MAN) van Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) blijkt dat de jaargemiddelde ammoniakconcentraties van 2019 in het Bargerveen licht gedaald is ten opzichte van 2018. Ten opzichte van de jaren daarvoor zijn de concentraties wel degelijk hoger, zie ook tabel 1.

Tabel 1 Jaargemiddelde ammoniakconcentraties Bargerveen [$\mu\text{g}/\text{m}^3$] van 2008 t/m 2019
(bron: <https://man.rivm.nl/gebied/bargerveen>)

Meetlocatie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1. Amsterdamseveld noord				4,4	4,3	4,0	5,4	4,9	4,8	6,4	4,4	6,0	5,7	7,0	6,1
2. Amsterdamseveld zuid				4,3	5,3	4,4	5,8	5,0	4,7	5,7	4,1	5,7	5,7	7,0	6,5
3. Schoonebeekerveld				4,1	4,6	4,6	5,9	5,7	4,7	5,4	4,1	5,8	5,7	7,2	7,0
4. Amsterdamseveld oost											4,3	5,7	5,3	7,0	5,9
Gebiedsgemiddelde				4,3	4,7	4,3	5,7	5,2	4,7	5,8	4,2	5,8	5,6	7,0	6,4

Wat betreft de droogte heeft de beheerder de indruk dat tot op moment van het veldbezoek (17 juni 2020) de droogte van 2020 meevalt. De effecten van voorgaande jaren zijn nog met name merkbaar in het Schoonebeekerveld. Op enkele plaatsen ziet de beheerder dat er daarbij ook overmatige algengroei optreedt in het herstellend hoogveen (H7120). Dit heeft de beheerder tijdens het veldbezoek laten zien. Door de droge periodes wordt de algen niet afgevoerd en drogen in, wat resulteert in anaerobe omstandigheden ter plaatse. Met een volgende droge periode gebeurt nog eens hetzelfde. Dit veroorzaakt een ophoping van nutriënten; het herstellend hoogveen verrijkt waarmee het risico op versneld optreden van vergrassing en verbossing op de loer ligt. Het levende veenmos verstikt bovendien door de anaerobe omstandigheden.

Een ander zorgpunt van de beheerder is het gebruik van het gebied door ganzen als overnachtingsplaats. Dit brengt een nutriëntenaanvoer met zich mee (guanotrofie) welke de hoogveenontwikkeling niet ten goede komt. Om het effect van guanotrofie op het (herstellend) hoogveen inzichtelijk te krijgen is deze zomer een onderzoek gestart (kennisvraag 5 van het N2000-beheerplan). De resultaten van dit onderzoek worden eind 2020 verwacht. Los daarvan hoopt de beheerder met de inrichting van de bufferzones, buiten Natura2000-begrenzing, de ganzen een alternatieve slaapplek aan te bieden, zodat het (herstellend) hoogveen wordt ontlast.

Begrazing met runderen en schapen leidt weliswaar tot structuurverandering in de vegetatie maar het resulteert niet in vermindering van de nutriëntenlast. Om ook de nutriëntenlast te verminderen is sinds een paar jaar het potstalsysteem ingevoerd. De mest van de dieren wordt nu in de stal verzameld en komt niet meer in de vegetatie terecht. De positieve effecten van deze maatregel zijn inmiddels waarneembaar. De beheerder ziet meer verschralling optreden in onder andere het Amsterdamsche Veld. Dit is reden voor de beheerder om deze vorm van begrazing in het gebied uit te breiden. Zo is dit ook opgenomen in de PAS-beheermaatregelen 2019-2021.

Verder optimaliseren van het hydrologisch systeem helpt mee aan de hoofddoelstelling van het gebied: hoogveenontwikkeling. Waar in het voorgaande veldbezoek nog mee moest worden gestart, is in juni 2020 voor een groot deel uitgevoerd: het versterken en aanbrengen van een waterkerende laag in de oostelijke grenskade. Het stemt de beheerder content dat deze optimalisatie nu al een positief effect lijkt te hebben. De beheerder heeft de indruk dat het water beter wordt vastgehouden in het gebied. De horizontale afstroom lijkt te zijn gestopt.

Door het waterpeil in de winter 10 centimeter lager dan voorheen te houden, tracht de beheerder grote fluctuaties tegen te gaan in de baggervelden. Dit zou ten gunste moeten komen voor de ontwikkeling van veenmossen. De beheerder heeft in het Amsterdamsche Veld enkele plekken laten zien waar een mooie ontwikkeling van vensikkelmos en veenmos te zien is. Zie figuur 1 hieronder. Ook aan de westzijde van het Meerstal blok is een mooie ontwikkeling van Herstellend hoogveen (H7120) gezien. Hoewel hier ook ingedroogde algengroei is gezien, stond de dopheide (*Erica*), veenpluis (*Eriophorum angustifolium*), eenarig wollegras (*Eriophorum vaginatum*), kleine zonnedauw (*Drosera intermedia*) en ronde zonnedauw (*Drosera rotundifolia*) er goed bij. Daarbij waren hier veel exemplaren van heideblauwtje (*Plebejus argus*) te zien.

Figuur 1 Een locatie met mooie ontwikkeling van vensikkelmos en veenmos in het Amsterdamsche Veld

Het nauwkeurig kunnen instellen van het waterpeil is cruciaal voor het creëren van een ideale situatie voor hoogveenontwikkeling. Het waterpeil kan niet te laag staan, vanwege het risico op droogvallen en daarmee

vergrassing en verbossing. Deze situatie komt op enkele plekken in het Amsterdamsche Veld voor. Op deze locaties is opkomende opslag en pijpenstrootje zichtbaar. De beheerder houdt rekening met het verwijderen en inperken hiervan via druk- en nabegrazing. Naast een niet te laag peil, dient het waterpeil ook niet zo hoog te zijn dat er golfslag ontstaat. Golfslag breekt de kwetsbare veenmosgroei letterlijk af. Daarnaast is een hoog waterpeil ook aantrekkelijk als slaapplek voor ganzen. Iets wat de beheerder juist wil voorkomen, zoals eerder beschreven. Idealiter ziet de beheerder de laagtes eerst volgroeien met veenmosvegetaties, wat als basis kan dienen en leidend is voor het algehele peilbeheer. Het waterpeil volgt daarbij de vegetatieontwikkeling. Het is voor de beheerder zoeken naar een balans tussen niet te droge en niet te natte omstandigheden. In combinatie met het optimaliseren van het waterpeil, overweegt de beheerder om op verlande delen gebiedseigen veenmosbulten te introduceren.

De beheerder heeft tijdens het veldbezoek een voorbeeld laten zien hoe zij van de natte periode van februari 2020 water konden vasthouden in het gebied. Hiervoor is een verlaagd stuk grasland, bij het 'Huisje van Uneken' gevuld met overtalig regenwater uit het veen. Zie figuur 2. De beheerder heeft daarmee een soort interne buffer gecreëerd van ongeveer 20.000 kub. Dit heeft het grondwater aangevuld en heeft tegendruk gegeven aan wegstromend water. Het stuk heeft al met al een half jaar lang het grondwater kunnen voeden.

Figuur 2 In het verlaagde stuk grond bij het 'Huisje van Uneken' heeft de beheerder einde winter 2019-2020 succesvol overtalig regenwater uit het veen vastgehouden om als interne buffer te functioneren.

Op het moment van het veldbezoek was te zien dat het waterpeil bewust laag is gehouden. Ook is er tijdelijk geen begrazing. Dit had te maken met de werkzaamheden aan de compartimentering in de zuidoosthoek van het Amsterdamsche Veld, te zien in figuur 3. Hier worden de kades versterkt met een overschot van veen, alles met als doel om gebiedseigen water vast te kunnen houden ten behoeve van de hoogveenontwikkeling. In lijn daarmee is de beheerder blij met de buffers rondom het N2000-gebied die steeds meer vorm krijgen. Er zijn op meerdere plekken nog percelen te verwerven, toch vordert de schil rondom het Natura2000-gebied zich naar behoren.

Figuur 3 Werkzaamheden aan de compartimentering in de zuidoosthoek van het Amsterdamsche Veld

Daarbij stipt de beheerder aan dat in het kader van ‘gastvrije natuur’ nog nadere invulling moet worden gegeven aan het economisch gebruik in en rondom het gebied. Daarbij is de beheerder waakzaam voor hetgeen geschreven staat in het beheerplan: “Het is de wens om het economisch gebruik in de omgeving van het Bargerveen zoveel mogelijk in overeenstemming te brengen met de natuurdoelen van het Natura 2000-gebied”. De ontwikkeling van hoogveen staat daarbij stip op één. De beheerder ziet kansen voor het ontwikkelen van een fietsnetwerk, waarbij het Bargerveen idealiter onderdeel uitmaakt van een doorgaande route in veenland Ter Apel – Coevorden. Dit zou ophoping van fietsende recreanten kunnen voorkomen. Tot op heden komen deze recreanten zeer specifiek voor een rondje in het gebied. Het gebied zou in recreatieve druk worden ontlast door het (nieuwe) fietspad op te nemen in een doorgaande fietsroute.

Aan de oostrand van het Meerstal blok heeft de beheerder habitattypen H6230 Heischrale graslanden laten zien. Dit stukje vegetatie ligt op veraarde veengrond en is mooi ontwikkeld. Er zijn soorten te zien als tormentil (*Potentilla erecta*), dopheide (*Erica*), stijve ogentroost (*Euphrasia stricta*), addertong (*Ophioglossum vulgatum*), moerasviooltje (*Viola palustris*) en welriekende nachtorchis (*Platanthera bifolia*), zie figuur 4. Ook zijn er veel exemplaren van aardbeivlinder (*Pyrgus malvae*) gezien. Het habitattypen wordt hier meerdere jaren achtereen beheerd middels maaien en afvoeren. Daarbij wordt zeer voorzichtig gehandeld ten gunste van de vegetatie. Het stuk nadert het eindbeheer; de beheerder kijkt naar een manier om de vegetatie in de huidige gunstige staat in stand te houden. Mede daarom overweegt de beheerder om nabeweidings toe te passen. Het stuk is dusdanig verschaald dat enige aanvoer van nutriënten/mineralen noodzakelijk geacht wordt. Dat zou de mineralenbalans intact kunnen houden. Dit komt de vegetatie ten goede. Bijkomend voordeel van het tijdelijk inbrengen van grazers is dat (kleinschalig) opslag wordt weggevreten.

Figuur 4 Welriekende nachtorchis (*Platanthera bifolia*) in een goed ontwikkeld heischraal grasland (H6230)

Zoals ook in voorgaand veldbezoek is aangekaart, ervaart de beheerder nog steeds tegenstrijdigheden in de doelen vanuit de Habitatrichtlijn (hoogveenontwikkeling) en de doelen vanuit de Vogelrichtlijn (hierna: VR). Naast de doelsoorten vanuit de VR, is er meer fauna die het ecologische systeem in het gebied compleet maken. De relatief hoge beheerintensiteit ten gunste van de flora is al snel verstrend voor de fauna zoals reptielen en amfibieën. Waar mogelijk probeert de beheerder hier rekening mee te houden. Bijvoorbeeld door de drukkbe grazing niet of zo min mogelijk uit te voeren in specifiek biotoop van fauna. Ook past de beheerder mozaïekbeheer toe voor het behoud van insecten. Idealiter zou de beheerder het gebied op

landschapsschaal beheren, waarbij een paar maatgevende soorten worden geïnventariseerd als representatieve indicator voor de algehele staat van fauna.

Wat betreft de VR-doelsoorten, geeft de beheerder aan dat het goed gaat met de blauwborst (*Luscinia svecica*), nachtzwaluw (*Caprimulgus europaeus*) en roodborsttapuit (*Saxicola rubicola*). Broedparen van het paapje (*Saxicola rubetra*) laten een ongunstige staat zien met 2 broedparen in 2018, 3 in 2019 en 3 in 2020. Het gebiedsdoel waarin staat dat het Bargerveen draagkracht zou hebben voor ten minste 30 broedparen komt hier verre van overeen. Als no-regret maatregel wil de beheerder in m.n. het Amsterdamsche Veld kleine stukjes heide uitrasteren om te kijken of de vogel hiervan profiteert. Op moment van schrijven is een onderzoek gestart door Stichting Bargerveen, SOVON en Oenanthe Ecologie. Hierbij wordt onderzocht hoe het komt dat het aantal broedparen landelijk achteruitgaat en hoe dit te verbeteren is. Dit kan de basis zijn voor het bespreken van de haalbaarheid van het gebiedsdoel voor de soort. Zie ook: <https://www.sovon.nl/nl/actueel/paapje>

Grauwe klauwier (*Lanius collurio*) zit sinds 2018 in de lift wat betreft aantal broedparen. Wel heeft Stichting Bargerveen, die de broedparen inventariseert, waargenomen dat zij zich verplaatsen naar de buffers van het gebied. De beheerder voert hier actief beheer op uit om het gebied zo veel mogelijk binnen N2000-grenzen geschikt te houden voor de VR-soorten. Hiervoor wordt struweel aangeplant en opslag (vaak berken) op 1 meter hoogte afgezaagd. Dit is in voorgaand veldbezoek ook aangegeven. Het tegenstrijdige beheer van doelen voor enerzijds de Habitatrichtlijn (flora) en anderzijds de Vogelrichtlijn (fauna) neemt de beheerder graag mee in de evaluatie van het beheerplan.

Van porseleinhoen (*Porzana porzana*) en geoorde fuut (*Podiceps nigricollis*) ziet de beheerder geen gunstige staat. Blauwe kiekendief (*Circus cyaneus*) en velduil (*Asio flammeus*) zijn tot op heden niet als broedvogel waargenomen. De Watersnip toont ook al een aantal jaren een negatieve trend. Van 17 paar in 2014 naar 10 paar in 2019. De beheerder maakt de opmerking dat bovengenoemde soorten vanuit de SNL-monitoring en deels vanuit het telproject Broedvogelmonitoring (BMP) van SOVON worden geïnventariseerd. Opvallend is dat onder de standaard SNL-monitoring niet alle VR-soorten vallen. Het gaat om nachtzwaluw, velduil en porseleinhoen (alleen in moeras). Daarnaast wordt de SNL-monitoring in een vaste periode van het jaar uitgevoerd, tot in juni. Daarmee worden soorten of individuen die later binnenkomen van bijvoorbeeld grauwe klauwier niet meegeteld. De beheerder vraagt zich daarom af of deze meting voldoende representatief is voor de VR-doelsoorten.

In een recent uitgevoerde vegetatiekartering zijn 14 invasieve exoten waargenomen in het Bargerveen. Daarvan worden enkel Japanse duizendknoop (*Fallopia japonica*) en trosbosbes (*Vaccinium corymbosum*) als risicovol gezien. Deze soorten zijn echter niet in het veen gevonden. Hier heeft de beheerder maatregelen op uitgevoerd. De andere soorten komen dusdanig gering en/of buiten N2000-grenzen voor, dat de beheerder hier geen directe zorgen over heeft. De locatie met watercrassula (*Crassula helmsii*) die vorig jaar is bezocht is er nog steeds (buiten N2000-grenzen). De beheerder houdt deze locatie nauwlettend in de gaten maar beschouwt het niet als een risico voor het N2000-gebied. Vooralsnog zet de beheerder in op beschaduwing door de uitbreiding van de wilgenopslag toe te staan aan de randen van het wateroppervlak. De beheerder ziet ook dat gele lis en riet de soort te kunnen inperken door er overheen te groeien. Echter door peilfluctuaties vallen er elk jaar grote delen oevers droog waar watercrassula volop van profiteert. De soort breidt zich nog volop uit.

Conclusie

De bevindingen leiden tot het beeld dat:

- Op basis van het veldbezoek 2020 en de informatie van de beheerder hebben zich het afgelopen jaar geen onverwachte wijzigingen in de aanwezige habitattypen voorgedaan in het Bargerveen.
- De beheerder vraagt aandacht voor het voor ogen houden van het hoofddoel van het gebied: hoogveenontwikkeling. Een optimaal beheer hiertoe gaat soms in strijd met punten zoals economisch gebruik, Vogelrichtlijn-doelen en de algehele voorkomende fauna. De beheerder vraagt hier specifiek aandacht voor te hebben bij de evaluatie van het beheerplan.
- In het veldbezoek van 2021 kunnen de resultaten van het onderzoek naar (1) het paapje en (2) de effecten van guanotrofie op de hoogveenontwikkeling worden besproken. Ook kunnen de vorderingen omtrent de beheermaatregelen en de evaluatie van het beheerplan worden meegenomen.

Accordering verslag

Dit verslag is met instemming van alle aanwezigen bij het veldbezoek en de provinciale co-lezer vastgelegd.

Bijlage 1: Habitattypenkaart Bargerveen met de bezochte locaties in 2020 (rode stippen)

NATURA 2000-GEBIED: 33. BARGERVEEN

VERSLAG VELDBEZOEK DD. 22 JUNI 2021

STATUS: DEFINITIEF

Aanwezigen

Aanwezig namens Voortouwnemer: [redacted] en [redacted] (Prolander, verslag)
Aanwezig namens Terreinbeheerder: [redacted] en [redacted] (Staatsbosbeheer)
Overige aanwezigen: n.v.t.
Datum bezoek: 22 juni 2021
Provinciale co-lezer: [redacted]

Doel

- In het kader van de monitoring van de Natura 2000-gebieden en het treffen van maatregelen omtrent de te hoge stikstofdepositie worden jaarlijks veldbezoeken uitgevoerd. Dit veldbezoek draagt daarmee bij om aan te kunnen tonen of de instandhoudingsdoelen worden gehaald en om onvoorziene ontwikkelingen tijdig te signaleren. Eventuele veranderingen in het habitatype worden hierin geregistreerd en beoordeeld of bijsturing nodig is. Tijdens het veldbezoek is alleen naar visueel waarneembare aspecten gekeken, met name naar de toestand van de vegetatie en naar indicaties voor verdroging, verzuring en vermesting. Het veldbezoek is een aanvulling op de overige monitoringsystematiek.
- Bij het veldbezoek 2021 in het Bargerveen is stil gestaan bij ontwikkeling en staat van aanwezige habitattypen H6230 Heischrale graslanden, H7110A Actieve hoogvenen en H7120 Herstellend hoogveen. Ook is gesproken over (externe) factoren die daar invloed op (kunnen) hebben. Het N2000 gebied is, naast de habitattypen, aangewezen voor de volgende stikstofgevoelige Vogelrichtlijn-soorten: geoorde fuut, blauwe kiekendief, watersnip, velduil, nachtzwaluw, paapje, roodborsttapuit en grauwe klauwier (broedvogels). Er zijn geen HR-doelsoorten aangewezen voor het Bargerveen.
- Ter voorbereiding op het veldbezoek hebben voortouwnemer en terreinbeheerder aandachtspunten gekozen en gezamenlijk besproken. Deze zijn verwerkt in het verslag.

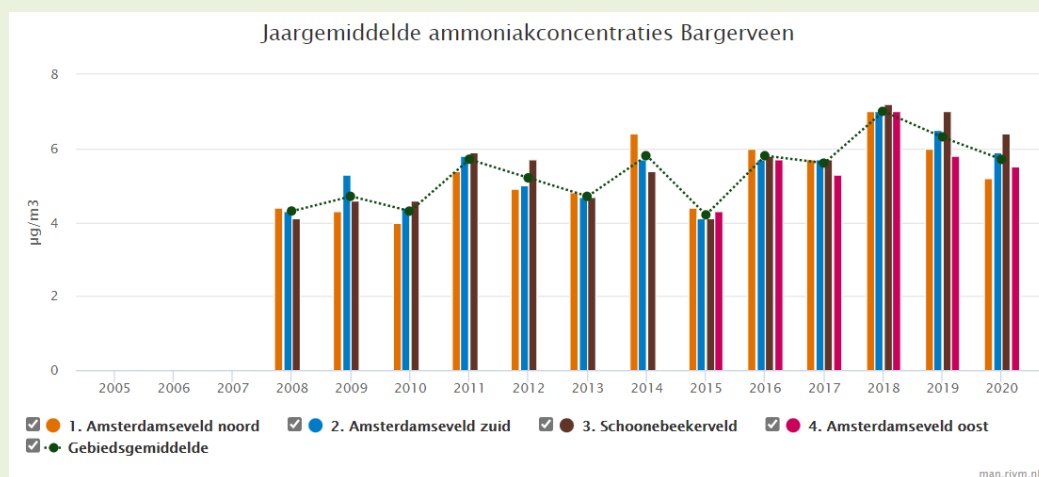
Bijlage

- In de bijlage is in een kaart aangegeven welke locaties zijn bezocht tijdens het veldbezoek.

Bevindingen

Op basis van het veldbezoek 2021 en de informatie van de beheerder zijn er het afgelopen jaar geen opvallende veranderingen binnen de habitattypen opgetreden.

De aanhoudende ammoniakconcentraties die in het gebied neerdaalt baart de beheerder zorgen. Uit het Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden (MAN) van Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) blijkt dat de jaargemiddelde ammoniakconcentraties van 2020 in het Bargerveen licht gedaald is ten opzichte van 2019. Ten opzichte van de jaren daarvoor zijn de concentraties wel degelijk hoger, zie ook figuur 1.

Figuur 1 Jaargemiddelde ammoniakconcentraties Bargerveen [$\mu\text{g}/\text{m}^3$] van 2008 t/m 2020

(bron: <https://man.rivm.nl/gebied/bargerveen>)

Na drie extreem droge jaren ervaart de beheerder tot nu toe een meer gemiddeld en dus natter jaar in 2021. Dit is gunstig voor de ontwikkeling van herstellend hoogveen (H7120). Dit heeft de beheerder laten zien op de locatie waar in 2020 tijdens het veldbezoek is gekeken naar de werkzaamheden aan de compartimentering in de zuidoosthoek van het Amsterdamsche Veld. Hier zijn de kades versterkt met een overschot van veen, met als doel om gebiedseigen water vast te kunnen houden ten behoeve van de hoogveenontwikkeling. In combinatie met de aangebrachte versterking en aanbrengen van een waterkerende laag in de oostelijke grenskade, wordt het gebiedseigen water vastgehouden, zie figuur 2. Dit stemt de beheerder positief.

Figuur 2 De situatie tijdens en een jaar na de werkzaamheden aan compartimentering ten behoeve van hoogveenontwikkeling in het Amsterdamsche Veld

Het nauwkeuring kunnen instellen van het waterpeil blijft cruciaal voor het creëren van een ideale situatie voor hoogveenontwikkeling. Het waterpeil kan niet te laag staan, vanwege het risico op droogvallen en daarmee vergrassing en verbossing. Hoewel dit jaar een nattere situatie laat zien dan voorgaande jaren, is hier wel degelijk sprake van in het gebied, mede door de aanhoudende, voor hoogveenontwikkeling te hoge mate van atmosferische stikstofdepositie. Het gaat daarbij in het Bargerveen om opslag van met name berk en vergrassing van pijpenstrootje. Dit vraagt om extra inzet middels het verwijderen van opslag, maaien en afvoeren en het toepassen van drukbegrazing waar mogelijk.

Voorgaande jaren laten zien dat de zomers zeer bepalend zijn voor de verdere verbossing en vergrassing. Ook de algengroei die de beheerder in het veldbezoek van vorig jaar heeft laten zien, is nog aanwezig, hoewel in mindere mate vanwege de nattere situatie. Nu door de verbeterde kades het waterpeil beter vast te houden is, zijn natte seizoenen werkelijk waardevol om een gewenst waterpeil in stand te houden.

Een gewenste waterpeil betekent tevens het voorkomen van golfslag, wat betekent dat het peil te hoog staat. Golfslag breekt de kwetsbare veenmosgroei letterlijk af. De beheerder geeft aan dit hier sinds de kadeverbeteringen minder sprake van is. De beheerder heeft de indruk dat de veenmosontwikkeling langzaam doorgaat. Het vestigt zich tussen de bestaande vegetatie. Dit zou de beheerder graag een boost willen geven door een experiment uit te voeren waarbij banen vegetatie in de lengte van een gradiënt worden uitgemaaid. Om hier vervolgens veenmosplagsel op te brengen, met stro erover. Hier heeft de beheerder vorig jaar een kleinschalig veldexperiment mee uitgevoerd. Daaruit blijkt dat dergelijke opgebrachte veenmosbulten de geschikte luwte geeft voor het veenmos om zich tussen de bulten te vestigen en uit te breiden.

Aan de westkant van het Bargerveen, tegen Weiteveen aan, waren op moment van het veldbezoek werkzaamheden gaande voor de aanleg van een bufferzone, zie figuur 2. Deze buffer West wordt aangelegd om (water)druk naar het oosten te leggen en naar verwachting kwel op te stuwen in het hoogveengebied. Hiermee hoopt de beheerder laggzones te creëren.

Figuur 3 Graafwerkzaamheden voor de aanleg van buffer West bij Weiteveen

Tijdens het veldbezoek is een locatie in het Schoonebeekerveld bezocht, waar de beheerder afgelopen winter (2020-2021) plagwerkzaamheden heeft uitgevoerd in het kader van de PAS. In combinatie met het kunnen dichten van de kade aan de noordzijde van dit blok, is het waterpeil aanzienlijk gestegen. De beheerder merkt dat dit de verbossing van berk en lijsterbes en vergrassing van pijpenstrootje tegengaat. Deze soorten sterven af naarmate zij voor langere tijd in hoog waterpeil staan. Daarnaast heeft het een gunstig effect op de veenmosontwikkeling, die zich uitbreidt en deels zelfs over maaiveld komt (figuur 4). De beheerder is hier zeer positief over en wil de veenmosontwikkeling verder stimuleren door per blok het waterpeil op het gewenste niveau te zetten.

Figuur 4 Een blik in het Schoonebeekerveld (H7120 Herstellend hoogveen), waar het waterpeil uitbreiding van veenmos mogelijk maakt en opslag van berk en vergrassing van pijpenstrootje vermindert

Een hoog waterpeil is aantrekkelijk als rustplaats voor ganzen. Iets wat de beheerder juist wil voorkomen. Afgelopen jaar is er onderzoek gedaan naar het effect van guanotrofie door ganzen op de abiotiek van (herstellend) hoogveen in het Bargerveen en Fochteloërveen (Van de Haterd, R.J.W., H.L. Schepp, H.B.M. Tomassen, G.L. Verweij, & O.W.M. Duijts, 2020). Geciteerd uit het onderzoeksrapport: *“Uit het onderzoek blijkt onder andere dat de ganzen een aanzienlijke hoeveelheid meststoffen het veen in brengen. (...) De toekomstige ontwikkeling van de ganzenaantallen is onzeker, maar een grote daling waardoor de guanotrofie afneemt tot onder de kritische depositiewaarde is niet waarschijnlijk. De aanwezigheid van hoge dichtheden ganzen heeft meetbare invloed op de nutriënten-concentraties in het water, de waterbodem en de oever van de plassen. Deze relatie is in het Bargerveen sterk en in het Fochteloërveen vrij zwak. (...) Op de slaappleatsen van ganzen is de belasting met nutriënten dermate hoog dat hoogveenvorming onwaarschijnlijk is, zeker omdat het bovenop de al bestaande atmosferische stikstofdepositie komt. De overwinterende ganzen hebben uitsluitend een lokaal effect, dat zich beperkt tot de plassen en de direct omliggende oevers en geen invloed heeft op de rest van het veen. Dit in tegenstelling tot de atmosferische stikstofdepositie, die het hele veen min of meer gelijk belast.”*

Om de guanotrofie te verminderen raden de onderzoekers aan om de plassen onaantrekkelijker te maken voor ganzen, bijvoorbeeld door ze toegankelijker te maken voor predatoren zoals vos. Omdat de eveneens als voor instandhoudingsdoelstellingen aangewezen ganzen wel een alternatief moeten hebben, moeten dan tegelijkertijd andere plassen, langs de rand of buiten het gebied, geschikt(er) worden gemaakt voor overwinterende ganzen.

Aanvullend op de ganzen die het Bargerveen gebruiken voor hun overwintering en als slaappleats, ziet de beheerder een toename van broedende exemplaren grauwe gans (*Anser anser*). De beheerder tracht de hoogveenlocaties onaantrekkelijk te maken middels regulering van het waterpeil en de ganzen ruimte te geven in de buffergebieden.

Naast ganzen, is het gebied ook in trek bij kokmeeuw (*Chroicocephalus ridibundus*). Het water met pollen van pijpenstrootje, pitrus en zelfs de eerder genoemde veenmosbulten met stro blijken een aantrekkelijke plek om te nestelen.

Wat betreft de VR-doelsoorten, geeft de beheerder aan dat het, in lijn met voorgaande jaren, goed gaat met de blauwborst (*Luscinia svecica*), nachtzwaluw (*Caprimulgus europaeus*) en roodborsttapuit (*Saxicola rubicola*). Van het paapje (*Saxicola rubetra*) zijn net als de voorgaande twee jaar 3 broedparen geteld en verkeert daarmee nog steeds in een ongunstige staat (2018: 2 broedparen, 2019: 3, 2020: 3). Het onderzoek naar de soort door Stichting Bargerveen, SOVON en Oenanthe Ecologie is nog gaande. Dit moet inzicht geven in de reden dat het aantal broedparen landelijk achteruitgaat en hoe dit te verbeteren is.

Het aantal broedparen van grauwe klauwier (*Lanius collurio*) zit wat betreft aantal broedparen nog steeds in de lift sinds 2018. Dit jaar zijn er naar schatting meer dan 100 paar aanwezig in het Bargerveen.

Blauwe kiekendief (*Circus cyaneus*), porseleinhoen (*Porzana porzana*), velduil (*Asio flammeus*) en watersnip (*Gallinago gallinago*) zijn tot op moment van het veldbezoek niet als broedvogel waargenomen in het broedseizoen van 2021. Van geoorde fuut (*Podiceps nigricollis*) zijn 60 paar geteld, echter zijn er geen jongen waargenomen. Geen VR-soort, maar wel waardevol is Rode Lijst-soort grote karekiet (*Acrocephalus arundinaceus*), waar in ieder geval 2 paar van zijn geteld.

Voor veenvlinders in het Bargerveen is o.b.v. vegetatieanalyse geconstateerd dat het Bargerveen niet geschikt blijkt voor typische soorten van herstellend hoogveen (H7120) veenhooibeestje (*Coenonympha tullia*) en veenbesparelmoervlinder (*Boloria aquilonaris*). Er blijken onvoldoende waard- en nectarplanten aanwezig voor deze soorten.

Begin dit jaar is een onderzoek afgerond naar het duurzaam behoud en ontwikkeling in het Bargerveen van habitatype H6230 heischrale graslanden, of zoals in het rapport genoemd bovenveengraslanden (Van Duinen et al., 2021). Door de vernatting ten behoeve van het hoogveenherstel veranderen de terreincondities in de bovenveengraslanden in het Meerstalblok en zullen hier naar verwachting op termijn karakteristieke soorten verdwijnen (figuur 5).

Figuur 5 Goed ontwikkeld heischraal bovenveengrasland aan de oostrand van het Meerstalblok

Herstel en ontwikkeling van heischrale bovenveengraslanden elders in het Bargerveen is noodzakelijk voor het duurzaam behoud van het habitattype en karakteristieke planten- en diersoorten. In het onderzoeksrapport staan aanbevelingen om het graslandtype te behouden dan wel te ontwikkelen. Hierop heeft de beheerder een visie opgesteld waar deze graslanden naar beheerd zullen worden. Zo neemt de beheerder de aanbeveling ter harte om te investeren in de bovenveengraslanden langs de randen van het veen, waardoor de vernatting ten behoeve van hoogveenontwikkeling niet conflicterend hoeft te zijn met de gewenste lichte drainage (enkele decimeters in de zomer) van de bovenveengraslanden. Ook voert de beheerder extra verschrallingsbeheer uit op mooi ontwikkelde en potentiële bovenveengraslanden in het Schoonebeekerveld. Anderzijds betekent dit tevens het teruggeven van bovenveengraslanden aan het hoogveen (H7120 of H7110A). Dat geldt voor de locaties in de kern van het reservaat waar de kenmerkende soorten nagenoeg verdwenen zijn en al sterk verzuurd. Het onderzoek wijst tevens op de noodzaak voor beperking van de stikstofdepositie. Zowel in relatie tot beperking van de ammoniumconcentratie in de bodem, als het tegengaan van verzuring van de bodem. Daarbij adviseren de onderzoekers een hogere en stabielere waterstand te realiseren. Dit is nodig voor het herstel van kenmerkende plantensoorten op nu te sterk gedraineerde percelen.

Conclusie

De ontwikkeling van de stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden in het Natura2000-gebied.

De bevindingen leiden tot het beeld dat:

- Op basis van het veldbezoek 2021 en de informatie van de beheerder hebben zich het afgelopen jaar geen grote wijzigingen in de aanwezige habitattypen voorgedaan in het Bargerveen. Er is wel sprake van een aanhoudende hoge mate van verbossing en vergrassing. Hierdoor staan typische soorten en daarmee de kwaliteit van de habitattypen onder druk. Dit wijdt de beheerder aan de stikstofdepositie en de langdurig droge perioden van de afgelopen drie jaar.
- De uitgevoerde maatregelen aan de kades voor compartimentering lijken positief resultaat te hebben. De beheerder ziet dat, mede door een natter jaar, meer gebiedseigen water kan worden vastgehouden. Dit is positief voor hoogveenontwikkeling.
- In het veldbezoek van 2022 kunnen naar verwachting de resultaten van het landelijke onderzoek naar paapje en vorderingen omtrent beheermaatregelen worden besproken.

Accordering verslag

Dit verslag is met instemming van alle aanwezigen bij het veldbezoek en de provinciale co-lezer vastgelegd.

Bijlage 1: Habitattypenkaart Bargerveen met de bezochte locaties (rode stippen)

